

ՌԱՅՐԵՆԻՔ

20 ՓԱՐՍ

ՕՐԱԹԵՐԹ

20 ՓԱՐՍ

Հայրենիք ամեն օր կը հրատարակուի, տարեկան դինն է Պոստի եւ գաւառաց համար 7 ար-
թ. 14: խմբագրութեան ուղղեալ գիր եւ չորսուրի Կանոնացման տողը մէկ անգամի համար 3 զրո
է, աւելի անգամի համար սակարկութիւն կըլլայ:

Լրագրոյ վերաբերեալ գիր կամ նամակ պէտք է ուղղել առ Տէր-Խմբագիր Կիւսիս փաշա խան
թ. 14: Խմբագրութեան ուղղեալ գիր եւ չորսուրի Կանոնացման տողը մէկ անգամի համար 3 զրո
է, աւելի անգամի համար սակարկութիւն կըլլայ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՊՈԼԿԱՐԻՍ

Թայեւ լրագրոյ մէկ թղթակիցն, որ վեր-
առ ուղեւորութիւն մը ըրած է ի Պոլսի-
ւ, իւր տեսած բաները կը պատմէ: Կը-
թէ իբր 200 մղոն ուղեւորելով, ան-
կէ տիրադէմ երկիր մը միայն տեսած
«Անմշակ դաշտեր», կարճ մացառներ այլ
տեսքով աւազուտ կամ ճախճախուտ եր-
ւոյն, լայն և անդ կը տեսնէք պուլկարական
դաշտերն ու մը, ուր ողորմելի այծեր
թափ մը քոսոտ գոմէշներ կ'արածին:
Երբեք թէ մարդկային գիւղերը միայն,
արարածութեամբ կրնան պարարտացնել այս
հողը: Տեղ տեղ առուակի մը եղբ
տեսնէք գիւղ մը, խոզ հիւղակներէ
պակցեալ, որոյ շուրջը կը գտնուին ցիխէ
թափած բնակարաններ Գիւղերու համար:
Թղթակիցը կը յարէ. «Կը գարմանամ որ
թափաղը իշխանն ամենափոքր առիթէ մը
ուստ չքաղեր մեկնելու համար այս ապե-
ւոտ երկրէն, իւր Պետութեան հայրե-
ւոյ պաշտօնատարները թողով իրենց մե-
նայութեանց ու փառասիրութեան, և ա-
ւել արդաւանք երկիր մը և առաւել ա-
յոգ մը չփնտռեն: Պէտք չի վեհագոր-
ծականակ, օրերով վէճեր եղան վառ-
յի մասին, որ է Պոլսի արիւն: Թողուած
պահանջիս: Պոլսի արիւն ուրիշ բան չը-
նայ: Նաւահանգստի բարեբաւ հա-
ւոր, բայց եթէ մաքսատան վերաբերեալ
նենանդի կանոններ հաստատեց, ի մեծ
որոյթ ուղեւորին, որ նա կը նստի կամ
մաքս կ'ենէն խողովակու վտանգն աչքն
նշուով: Հինգ տարեէ հետէ այս նաւահան-
գատ կատարելապէս իւր առջի վիճակի
մնաց, և ինչ որ կայ զայն կը պարտինք
ըրբի: Երբ օդը գէշ է, շրջենաւուց
տ հազարակցող նաւակներ չեն կրնար
տեսնալ ուղեւորաց կամ շրջենաւուց, և
զենաւք երթեւեկի որոյ ժամանակներ ու-
նայով, առանց ուղեւորներն առնելու կ'
լին կը վերադառնան, ուր մարդիկ կը
արտաւորին յառաջիկայ շրջենաւուն ըս-
տան, գիտնալով թէ իրենց նամակներ
մը բարեկամներ վարդուած են ի վառ-
ս: Բայց կրնաք նաեւ շրջենաւուն մեկնի
աւական է որ ձեր նստած նաւակը չկարենայ
աւամատոյցին մօտենալ, և որպէս օրուա-
ն մը ելեւէջներ ընելով տատանի եւ
բայց վրայ: Այս է կատարուած յառաջա-
նութիւնն ի Մեծն Պոլսի արիւն, այդ բազ-
մապատարիւններ եւրոպոյի հաւաքական
թիւ, որ անոր տուաւ ինքնօրինութիւն
զոր այնչափ եղանդամբ ու բարձրա-
ւոր պահանջներ կարգ մը խաբեային,
զիտէին թէ իրենց աստիճանը երկրին
խիստ անաշառ քննութեան մը չպիտի են-
թուակեն, տեսնելու համար մինչեւ որ
հասնին: Գիտնաւոր էին կամ ոչ»
Թղթակիցը չպնդեր թէ շատ մօտէն չըն-
աւէ Պոլսի արիւն վիճակ: Իւր երթեւե-
կի վերջին տեսեր է Ռուսոգի կայարա-
ն մէջ գեղեցկապէս սպայ մը, ձու հա-
մարտներ հաղած, որ վեր ու վար կը
ըլլէր, և եթէ թղթակիցն ուրիշ բան տե-
սած չլինէր, կրնար լաւ տպաւորութիւն մը
տեսնալ: Բայց, կ'ըսէ. «Պոլսի արիւն բա-
նային այս փառաւոր տիպարը մէն մի կա-

ռախմբի հասնելուն կամ մեկնելուն, այ-
սինքն չարած չորս անգամ, վեր ու վար
հարաւորէն կը շրջադայէր, կառավարական
հրամանաւ: Այս է իւր պաշտօն, — ինչ
յայտ օտարազգոյն խաբուսիկ տիպար
երեւակայական բանակի մը: Ստորդ է
նաեւ թէ 120,000 անգլ. ոսկոյ ծա-
խիւք պալատ մը կը շինուի Սոֆիա-
յի մէջ, և որսորդութեան միջոցին բը-
նակելու համար 80,000 ոսկոյ ծախիւք ա-
պարան մը ի վառնա: Ամօթալի է այսչափ
չալիւթութիւն, մտածելով թէ հինգ տարւոյ
մէջ որ և է նաւահանգիստ, ճամբայ, գետ-
ափ կամ դպրոց չի նուեցան կամ կարգի
չդրուեցան, և բոլոր այդ ժամանակ վատ-
նուեցաւ հակառակական և հակապոլսա-
րական մեքենայութեամբ, տղայական շը-
նայութեամբ, և իրարմէ պաշտօններ կոր-
զելով, առանց միտքէ անցունելու գէթ ա-
պաստարան մը հայթայթել ի վառն վառն
այն դժբախդ ուղեւորաց, որք մութ գիշե-
րով, ցամաք կ'ենին հոն: Ես այս նամա-
կաւ նկարագրեցի ինչ որ տեսայ երկրին
մէջէն անցնելով, և ինչ որ տեսայ և ան-
ձամբ անձին փորձը կրեցի վառնայի մէջ,
ուր չէք կրնար տեսնել կատարուած կամ
կատարման ճամբա մէջ գտնուած ամենա-
փոքր բարեբաւ, և ուր Պոլսի արիւն,
որ այնչափ ստիպողապէս պահանջեց բաժ-
նուի Օսմ. իշխանութենէն, աւելի անհոգ,
նեղիչ և կեղեքիչ է, քան թէ ինքնակոչ յո-
ռի կառավարիչներն, որոցմէ Պոլսի արիւն
իւր անշատու մը գնեց, բայց որոց գետ կը
մերժէ հատուցանել պայմանագրեալ հարկը,
թէպէտ անկարող է ցոյց տալ թէ այդ դը-
րամ որ և է օգտակար նպատակի դոր-
ծածուած է իւր երկրին մէջ:»

Ս Ե Ր Պ Ի Ս

Սերպիոյ մէջ ծագած խռովութեանց ա-
ռաջին յայտնի պատճառը սա է թէ (կ'ը-
սէ Սթեֆան Օւեյնաւ, վիեննայէ գրուած
թղթակցութենէ մը առնելով) Պոլսի արիւն
սահմանագրութիւն մօտ արեւելեան լեռնոտ
գաւառակներու գիւղացի բնակիչը չուղե-
ցին կառավարութեան յանձնել իրենց զէն-
քերը, ինչպէս կը տրամադրէ օրէնք մը,
զոր անցեալ տարի քուէարկեց Աղգային
երեսփոխանական ժողովը: Այդ օրէնք
գործնականապէս կը ջնջէր արդի քաղաքա-
յին կամ ժողովրդային զինուորութիւնը,
պարտաւորելով ամեն արու Սերպիացի որ
մնայուն բանակին մէջ ծառայէ, թէ և
կարճ ժամանակի մը համար միայն, և ա-
պա պահանջի զօրաց կարգն անցնի: Ժո-
ղովրդային զինուորութիւնն այսպէս չըն-
չուած լինելով, պատերազմական նախա-
րարը, մի քանի ամիս առաջ, հրամայեց
որ կառավարութեան վերաբերող բոլոր զէն-

քեր կառավարութեան վերադարձուն:
Բայց այս հրաման յայնժամ չգործադրուե-
ցաւ. զի նոյն միջոցին, Աղգ. ժողովը լուծ-
ուած լինելով, նորին կազմութեան համար
ընդհանուր ընտրութիւնը կը կատարուէին,
և կառավարութիւնը լաւ պատճառ ունէր
գործողութեան առիթ չտալու գիւղացի
ընտրողաց, որոց կ'ըսէին ընդդիմադիր
կուսակցութեան պարագլուխները թէ օր-
ուան կառավարութիւնը կ'ուզէ մատնել
ժողովուրդն, և այս նպատակաւ է որ կ'ու-
զէ զրկել գիւղացիներն իրենց զէնքերէ,
որոց շնորհիւ ձեռք բերած էին իրենց ան-
կախութիւն: Արդի նախարարութիւնը նո-
րոգեց իւր նախորդի վերոյիշեալ հրամա-
նը, և պաշտօնապէս ծանուցուեցաւ թէ
զէնքերը կառավարութեան պիտի յանձ-
նուին: Իսկ խռովեալ գաւառաց գիւղացիք
բացարձակապէս մերժեցին, և քանի մը
գիւղերու մէջ, ուր զինուորական իշխա-
նութիւնն յաջողեցաւ զենքից ընել զա-
նոնք, գիւղացիք միացան ուրիշ գիւղեր
բնակող իրենց եղբայր հետ, և վերջա-
տին ետ առին զէնքերն: Երբ կառավա-
րութիւնն իւր առջեւ կանչեց գիւղացուց
պարագլուխներէ մի քանին, գիւղացիք
խմբովին կառավարութեան ներկայացան,
և խոստովանեցան իրենց արարք, յայ-
տարարելով թէ չպիտի յանձնեն զէն-
քերը: Նախարարապետ Պ. Քրիստիան հաս-
տատապէս միտքը դրած է զինավորու-
նել գիւղացիները. բայց արքայական վեր-
ջին հրամանագրոյ այն պարբերութիւն,
որ սպայից և զինուորաց թղթակց կը կրկ-
նապատկէ, պայծառապէս ցոյց կուտայ
թէ կառավարութիւնը վստահ չէ բանակին
վրայ, յորում մեծ տեղ մը կը բռնեն նախ-
կին ժողովրդական զինուորութեան վերա-
բերող անհատք, որք տրամադիր են միա-
բանի իրենց գիւղացի եղբայր հետ:
Պէտք չի եկած հեռագրեր կը ծանու-
ցանն թէ ապստամբ կիրճ մը գրաւած
են Չեսպրօտիայի և Լուքովոյի բարձանց
մօտ, թող չտալու համար որ կառավարական
զօրքերը Չայարի գաւառը մտնեն: Աւրիշ
տեղեկութեանց նայելով, ապստամբ շոյն
գաւառին մէջ ցիր ու ցան ըրած են կառա-
վարական զօրաց վաշտ մը: Սերպիոյ մէջ այ-
ժմ սահմանագրական իրաւունքներն ամ-
բողջովին դադարեալ են, լրագրութիւնը
խիստ գրաքննութեան ենթարկեալ, գու-
մարումներն ալ արգիլեալ են: Այս գործ
մտահոգութիւն կը պատճառէ մանաւանդ
սա պատճառաւ թէ ապստամբեալ գաւա-
ռն այնպիսի դիւր մը ունի, որ իւստրիա-
կան կառավարութիւնն, որչափ բարի դի-
տումներ ալ ունենայ, չկրնար որ և է օգ-
նութիւն մատուցանել Սերպիոյ կառավա-
րութեան, զի այդ գաւառը հեռի կը գտն-
ուի Աւստրիոյ սահմանագրութիւնէն: Սեր-
պիոյ հիւսիսային կամ արեւմտեան կողմն
ապստամբութիւն մը չուտով կը զսպուի Ա-
ւստրիական զօրաց երեւմտաւսահմանագր-
ւոյ վրայ, կամ Դանուբ գետի վրայէն զոյգ
մը թնդանօթակիր շրջենաւեր զրկելով:

Պայտօնական նորագոյն տեղեկութիւնը
կը ծանուցանեն թէ Սերպիական կառավա-
րութիւնն յաջողած է զսպել այս ապստամ-
բութիւն, և լաղօղութիւն վերահաստա-
տել, թէպէտ երեկ իսկ եկած հեռագիր
մը, ուրիշ կէտի մը վրայ, յԱլբերսնաձ,
խռովութեանց նորագոյն ծանուց: Սեր-

պիական ժողովուրդն արդէն պատերազ-
մաւոր ոգի չկրնար, և հեղեղացիք թոյլ ընդ-
դիմութիւն մը միայն ըրած լինել կը լինին
կազմակերպեալ զօրախմբերուն, որք իրենց
վրայ զրկուած էին:
Լրագրաց մէջ ծանօթութիւն մը հրա-
տարակուած լինելով թէ ընթացիկ տարւոյ
մէջ Սերպիոյ ծախքն հասոյթէն 8-10 մի-
լիոն ֆրանք աւելի պիտի լինի, Բուէրէ-
ֆուրտէն լրագրը Պէտք չի կէս-պաշ-
տօնական զեկուցում մը ստացած է, որ
կ'ըսէ թէ երկուամիջոցի բացն 3 միլիոն ֆը-
րանք աւելի չպիտի լինի, որոյ մէկ ու կէս
միլիոնը պիտի գործածուի ուղոյ մը շինու-
թեան ի մէջ Ռասշայի և Նովի-Պազարի,
և կէս-միլիոն ֆրանքն ալ արքայական սյա-
լատան մը կառուցման: (Սերպիոյ թագա-
ւորը Պոլսի արիւն իշխանէն աւելի խնայող
լինել կը թուի. որովհետեւ, Թայեւ թղթ-
ակցին տեղեկութեան նայելով, Սոֆիայի
մէջ Ալեքսանդր իշխանին համար շինուող
պալատան ծախքն 120,000 անգլ. ոսկի հաշ-
ուուած է, որ կ'ընէ եւէ ֆրանք 3) Բուէրէ-
ֆուրտէն Պէտք չի կէս-պաշտօնական
տարւոյ համար Սերպիոյ երկուամիջոցի աւելի
գոհացուցիչ պիտի կրնայ լինել:

Ս Պ Ա Ն Ի Ս

Սպանիոյ ներքին գործոց նախարար Պ.
Մորէզ և պատերազմական նախարար Լո-
բէզ Տոմինկուէզ զօրավարն ապացոյցներ
ստացեր են թէ, ինչպէս անցեալ օգոստոս
ամսոյ մէջ, այժմ եւս յեղափոխական մե-
քենայութիւնը կը նիւթուին քաղաքական
աքսորելոց և անոնց յՍպանիա ունեցած բա-
րեկամաց միջեւ, զինուորական նոր խռ-
վութիւն մը պատրաստելու նպատակաւ:
Բայց, կ'ըսէ Սթեֆան Օւեյնաւ Պէտք չի
թղթակցը, քաղաքային և զինուորական
իշխանութիւնը արթուն կը կենան. որովհե-
տեւ կառավարութիւնը տեղեկութիւն ըս-
տանալու վրայ է թէ, կապակցութիւն մը
կայ այս խռովարարներու և Սպանիոյ մէջ
և երկրէն դուրս շահագիտաց խմբակի մը
Պորտուգալական գործողութեանց մէջ, այն-
պէս որ, մինչ մէկ կողմէ խռովայողներն
հասնին իրենց քաղաքական նպատակի,
միւս կողմէ, սոյն նոր խռովութեանց պատ-
ճառաւ Սպանիական արժեթղթի կրեւիք
անկումէն այդ շահագիտաց մեծապէս օ-
գուտ պիտի քաղեն: Քանի մ'օրէն սպայ
մը, որ երբեմն մէկ նշանաւոր անդամն ե-
ղած է զինուորական համալաւոր ընկե-
րակցութեան մը, տետրակ մը պիտի հրա-
տարակէ, երեւան հանելով վերջին զինուո-
րական դաւադրութեան սկզբնաւորութեան
ամբողջ պատմութիւնն, անոր գործօն պա-
րագլուխներն և անյաջողութեան պատճառ-
ներն: Հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւնը
պիտի հրատարակուին նաեւ այս դաւադրիչ-
ներու նիւթական միջոցներուն նկատմամբ:
Պատերազմական և ներքին գործոց նախա-
րարներն այս օրերս անուանեալ հրամանա-
տարաց և նահանգապետաց հրաման տը-
ւած են ամենամեծ արթնութեամբ հըն-
կողութիւն ի գործ դնել, և խստիւ պատ-
ժել որ եւ է վորձ որ լինի իրենց գաւառաց
մէջ հանդարտութիւնը խանգարելու:

(*) — Թայեւ լրագրոյն մէջ հրատարակեալ
նոյն 8 թուով Մատրիտէն քաջաւած հեռագրեր
կը ծանուցանեն այս տետրակին հրատարակումը:

ՌՈՒՍԻԱ

Թայի լրագրողն թղթակիցը Բեդրսպուր-կէն կը հեռագրէ նոյ. 7 թուով. «Երբեք թէ փոխառութիւն մը կընքուի համար Ռուսիոյ երմտական նախարարութեան ցարդը. ըրած շանքերն ապարդիւն մնացած են: 1883 տարւոյ առաջին վեց ամիսներուն համար Ռուսիոյ երմտացոյցին բացն ո՛չ թէ 24, այլ 21 միլիոն ռուպլի է: Բնականապէս, դեռ ժամանակ չէ դատողութիւն մ'ընելու տարւոյն երմտական կացութեան վրայ, և այս բացը հնարքով մը կրնայ անհետանալ տարեկան երմտացոյցին մէջ: Երմտական նախարարն, ինչպէս անցեալ տարին, այս տարին եւս յոյժ դժգոհ է, հրապարակի վրայ պըտըտող զրոյցներու և վեցամսայ հաշուեցոյցէն հանուած երրակացութեանց համար: Նա կը պնդէ թէ հիմ չկայ այն ենթադրութեան թէ օտար երկիրներու Ռուսիոյ պարտքն եղած 50 միլիոն ռուպլի տոկոսը չպիտի հատուցուի: Անցեալ տարին նոյն զըրոյցը լսուեցաւ, բայց տոկոսի կանոնաւորապէս վճարուեցան: Թէ ինչպէս կը գտնուի դրամը, դժուար խնդիր մ'է այս. զի վերջապէս, առանց ընդհանուր հսկողութեան ու հակակշռութեան, հանրային երմտացոյց չկրնար լինել, թուանշանք որչափ ալ լաւ հաւասարակշռեն զիրար:»

ԹՎԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

—

Վան, 18 հոկտ. 1883

Պօղոս Սրբազանը մեր առաջնորդական գահուն վրայ է վերջապէս:

Նախորդ նամակաւս այս մասին եւ արդէն գրեցի Ձեզ այնչափ տեղեկութիւն, որչափ կարելի էր իմանալ թղթատարի մեկնելէն առաջ, Նոյն օրն (11 հոկտ.) նամակս թղթատարին յանձնելէ յետոյ աստ ժամանեց մեր նորընտիր Առաջնորդական տեղապահ Պօղոս Սրբազանն: Հայ երեւելիներէն ոմանք փութացած էին մէկ երկու ժամու ճամբայ ընդ առաջ գնալ Ն. Սրբազնութեան, որպէս նաև կառավարութեան կողմէն քանի մը հեծեալ ոստիկաններ: Քաղաքէն մինչեւ Աւանց գիւղն, այսինքն իբր կէս ժամու տարածութեան վրայ կը տեսնուէին ժողովրդեան քանի մը խմբակները, որք կ'սպասէին Սրբազանի գալտեսն, որ վերջապէս յայտնուեցաւ երեկոյեան ժամը 10ին իւր հետ ունենալով խառն ժողովի պատգամաւորութիւնն, որ ինչպէս գիտէք լիմ կղզին զրկուած էր Սրբազանի իւր գահի վրայ հրաւիրելու և Ամեն. Խորիմեան Սրբազան, որ կուտց անապատէն, ուր Նոյն գիշերն ինկանած էր, Պօղոս Սրբազան իմանալով որ այն տեղ է Խորիմեան Սրբազան, ընկերացած էր նոցա: Քանի մը դպրոցաց շապկերով, որք եկեղեցւոյ շապկներով ճամբուն վրայ կը կենային, երգերով ողջունեցին Ն. Սրբազնութեան գալուստը. Տեղապահ Սրբազանի քաղաքի դռնէն մուտքէն հանդիսաւոր էր, որպէս ներկայ եղողներն կը պատմեն. իւր ետեւէն կ'երթար ժողովրդի ամբոյս մը, որոյ թիւը կը հասնէր քանի մը հարիւրներու:

Հասնելով Առաջնորդարանը Սրբազանն ելաւ նախ Ս. Նշան եկեղեցին, ուր աղօթելէ յետոյ դարձաւ և մի քանի խօսք խօսեց այն տեղ ներկայ եղող ժողովրդին: Հակառակ իմ թախանձանքին և աղերսանաց, ասաց նա, վերջապէս չկրցայ ազատիլ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր ձեռքէն, կեղծ վարչութեան թախանձանքներէն և վասպուրականի Արծառն ճանկերէն, ուստի կ'ըստիպուիմ այսօր զինչեւ և առժամանակեայ կերպիւ ընդունելով պաշտօնն, յոր կը կոչէ զիս կեղծ վարչութիւնն: Ձեր այս «ովանաններն», յարեց նա, կը նմանին այն ովանաններուն՝ որովք երուսաղեմի բնակիչք ընդունեցին Յիսուսը, երբ նա երուսաղեմ կը մտնէր, բայց քանի մ'օր յետոյ միեւնոյն ովանանս գաղովներն ի խօշ հանին զայն: Գիտեմ որ Ձեր ովանաններուն հետեւանքն ալ տարբեր չպիտի լինի: Առաջնորդարանի դահլճին մէջը, ուր «խընամատար» ընկերութեան որբանոցի սանունք քանի մը երգեր երգեցին և կարդացին մի ճառ, ըստ իրենց սովորութեան օր-

ւան տիրող համար լի գովեստներով: Ամեն. Խորիմեան Սրբազան ջերմապէս հրաւէր կարդաց իւր երկու կողմն չըրապատող Հայ երեւելիաց, որ յետ այսորիկ թողուն այլեւս իրենց կուսակցական կերքերն, որք ցայսօր այնչափ վնասներ հասուցին մեզ առանց երբեք օգտալար լինելու, հրաւիրեց միանալ ի սրտէ իրենց նոր տեղապահի շուրջը, և միաբանութեամբ գործել յօգուտ ազգին: Նոյն օրն և յաջորդ քանի մը օրերն կուսակալ վսեմ. Հասան փայլի կողմէն պաշտօնակալ մը, տեղւոյս զինուորական հրամանատար Միւնիքի փաշա, հրապարտեց, ազգային և օտարազգի (քիւրտ, թիւրք) բազում բարձրաստիճան անձներ և պաշտօնեայներ փութացին շնորհաւորելու Պօղոս Սրբազանի պաշտօնը, որ փոխադարձապէս ինքն ալ կընդրականեցրու և Հայ երեւելիներու հետ կատարեց իր պաշտօնական այցելութիւններն: Ամեն. Խորիմեան Սրբազանն ալ կընկերանար նմա, երբ Սրբազանն կուսակալ վսեմ. Հասան և զինուորական հրամանատար Միւնիքի փաշաներուն տուաւ իւր փոխադարձ այցելութիւնը:

Շնորհաւորական և փոխադարձ այցելութիւնք այլ եւս վերջացած են և հասած է ժամանակն երբ պէտք է գործել ժողովուրդի հետ և ժողովուրդի համար: Նայինք Սրբազան պիտի կարող լինի ցոյց տալու իւր ընդունակութիւնը նաեւ գործելու մէջը, որպէս ցոյց առաւ պաշտօնական այցելութիւններն ընդունելու և փոխարինելու մէջը: Սակայն տարբերութիւններ կան գործելու և գործելու միջեւ: Նախորդ նամակներէս միտն միջոցաւ, որ հրատարակեցաւ «Մասիս» ի 3525 թուոյն մէջը, ես իմ տեսութիւնները յայտնեցի այն հանգամանաց մասին, որք կը չըրապատեն Պօղոս Սրբազանի երկրորդ պաշտօնավարութիւնը վանի մէջը: Այդ տեսութիւններն այնչափ անկեղծ և այնչափ ճշիշ էին, որ երբ այս տեղ հասաւ «Մասիս» ի այն թիւն, որ կը պարունակէր յիշեալ նամակն, մեր բարեկամներէն բազմաթիւ անձինք յատկապէս շնորհաւորեցին Ձեր թղթակցին այդ նամակի ճշիշը և անկեղծ արտայայտութեանց համար: Մեր յայտնած տեսութեանց ոչ միւր տակաւին իւր յատուկ կարեւորութիւնը կորուսած է: Հակառակ Ամեն. Խորիմեան Սրբազանի ջերմ և խիստ յորդորներուն ոչ որ տակաւին կարող է վճռել թէ կուսակցական կերքերն անհետ եղած են: Միակ միջոցն որ կարող է իրօք անհետ անել այդ կերքերն, է ըստ մեզ այնպիսի լրջամիտ և հաստատուն ուղղութիւն մը, ում պէտք է հետեւի Տեղապահ Սրբազանն: Ուղղութիւն մը որ լինի հիմնուած երկրի և ժողովուրդի ճշմարիտ շահույցի գիտակցութեան և անցելոյն վորձառութեանց վրայ, որ առաջնորդուած չլինի Սրբազանի անձնական բարեկամաց յախուռն խորհուրդներէն, ուղղութիւն մը որ լինի այնչափ մեղմ իւր նախկին հակառակորդաց, որչափ անապաւ իւր համակրողներու վերաբերութեամբ, կարող է յառաջ բերել այնպիսի ցանկալի վիճակ մը, որ ոչ եւս հարկ մնայ այն երկուցներուն, զորս կը յայտնէին անցեալներն, երբ կը խօսէին Պօղոս Սրբազանի նոր պաշտօնի մասին: Իսկ եթէ Սրբազանն կը շարունակէ դարձեալ իւր ծանօթ յայտնի ուղղութիւնն, կարող է յառաջ բերել իրաց այնպիսի վիճակ մը, որ պիտի լինի անշուշտ աղետաբեր այն ժողովուրդի համար, զոր կոչուած է կառավարելու: Սակայն մենք կը յուսանք որ Պօղոս Սրբազանն այս անգամ կը թողու այդ ապարդիւն ուղղութիւնն, որոյ վնասակար լինելն մեր այսչափ տարւոյ խռովութիւններովն ապացուցուած է, թէ և բարեկամ մը, որ վերջերս լիմ կղզին մէջը Ն. Սրբազնութեան հետ տեսակցած էր, կը գրէ ինձ որ Պօղոս Սրբազանն ոչինչ յարգանք չի տածեր Սահմանադրական դրութեան համար և կը հետեւի առաւել ժողովրդական և առաւել լուսաւոր ուղղութեան, որպիսին մենք դժեցիք վերել:

Հուսկ ուրեմն մենք ալ իբրեւ թղթական կը գտանք հրապարակաւ շնորհաւորելու Պօղոս Սրբազանի կարեւոր պաշտօնը և մտղթելու որ Ն. Սրբազնութիւնն կարող լինի իմաստութեամբ առաջնորդելու իւր

խնամոց յանձնուած կարեւոր գաւառն և չեղորացնելու իւր դէմ ունեցած և դիմակներու ետեւ այնչափ գէշ կերպիւ սքողուած կուսակցական կերքերն: Այս պայմաններով միայն մեր ալ իբրեւ թղթակց պատրաստ ենք մեր տկար աշակցութիւնը նուիրել Ն. Սրբազնութեան նշանակեալ ուղղութեամբ ունեցած ջանից յիշեցնելով նմա մերթ այն ուղղութիւնը, ում պարտաւոր է հետեւիլ և այն սխալ քայլերն, զորս պարտաւոր է ուղղել: Կը յուսանք որ Տեղապահ Սրբազանն կարող է ըմբռնել որ, անոնք չեն իւր բարեկամներն, որք սովոր են միշտ խռնկ ծխել օրուան վարչութեան առաջ, այլ անոնք որք արիւթիւն կ'ունենան վարչութեան ցոյց տալու իւր սխալ քայլերն և այդ արիւթիւնն կը տածեն միշտ իրենց անձնական վնասներովն:

* *

Շաբաթ օրուան թղթաբերն աղետալի գոյժ մը բերաւ կարինէն: Վանեցոց կառաւանն, որ կը բաղկանար իբր 80 անձերէ և կարինէն մեկնելով դէպ ի վան կը դար, այն ինչ երեք-չորս ժամու ճամբայ հազիւ հեռացած էր կարինէն, փայան թօքան անուանեալ տեղն սաստիկ յարձակում մը կրեց 60ի օտո հեծեալ Ձեքէզ աւաղակախմբէ մը, որ կարաւանի ունեցած բոլոր գոյքերն յափշտակեց և մարդիկներէն մեծ մասն ալ մինչեւ անգամ մերկացոյց: Կառաւանն յորում կը գտնուէին շատ մը պատճառաւոր տղաքայինք, այս արկածի վրայ վերադարձաւ նորէն ի կարին, ուր կը մնայ այժմ: Կարնոյ կառավարութիւնն մարդիկ հանած է այս յանդուգն աւաղակախմբի հետքն խուզարկելու համար, որ երեւի կարնոյ մէջ դիտած է կարաւանի շարժումներն և ըստ այնմ պատրաստած իւր յարձակման ծրարդիւն: Եղած կորուստն իբր երեք հազար (3000) լիւրս կը հաշուեն: Կարաւանի կողմէն երեւի երբեք ինքնապաշտպանութեան փորձ մը չէ եղած, որովհետեւ երբեք վերաւոր կամ անձի կորուստ չըկայ:

* *

Աղթամարի կաթողիկոսն, որ իւր ամիս մը առաջ վերադարձաւ Շատախէն, սկըսած է դարձեալ իւր ոտնձգութիւններն Նարեկի վանքին մէջ: Կը յիշէր որ երբ վախճանեցաւ Յովսէփ վարդապետն — Նախորդ վանահայրն Նարեկի, խաչատուր կաթողիկոս խիստ նամակ մը գրելով Ամեն. Ս. Հայրիկին բողոքեց Ն. Սրբազնութեան Նարեկի վանքին մասին արած տնօրէնութեանց դէմ պահանջելով որ անմիջապէս յետս կոչէ Արիստակէս վարդապետին: Վերադառնալով Շատախէն կաթողիկոսն իւր կողմէն Աղթամարցի վարդապետ մը դրած է այժմ վանքին մէջ իբրեւ վանահայր, պահանջելով Արիստակէս վարդապետին որ ետ դառնայ: Վարդապետն նամակ մը գրելով հրահանգ խնդրած է Ամեն. Խորիմեան Սրբազանէն: Եթէ Արիստակէս վարդապետի փոխարէն Նարեկի մէջ հաստատուած լինէր առաւել յարմար և ժողովուրդի համակրութիւնը դըրաւելու կարող անձ մը, կարող էր այժմ չեղորացնել Աղթամարի ոտնձգութիւններն: Ինչպէս Արիստակէս վարդապետն իւր կարճ պաշտօնավարութեան միջոցին այնչափ զղուելի դարձած է իւր թեմականաց, որ մինչեւ անգամ Աղթամարի թեմին վերաբերող գիւղերն, որք ռովորութիւն ունէին ամեն տարի շէտու տալ վանքին, այս տարի չը տուին կաթողիկոսի անքեհայրութեանց և վարդապետի անկարողութեան պատճառաւ: Անցեալներն արդէն գրեցի Ձեզ այն կուսի մասին, որ տեղի ունեցաւ Նարեկի գիւղացոց և Արիստակէս վարդապետի միջեւ և զոր հանդարտեցնելու համար Խորիմեան Սրբազան անձամբ Նարեկ գնաց: Վերջապէս Արիստակէս վարդապետն չէ կարողացած իւր թեմականաց համակրութիւնը շահիլ, որպէս արդէն կը հաշուուէր, և եթէ նա շարունակէ պահել իւր պաշտօնն տարակոյս չըկայ որ Աղթամարի կաթողիկոսի ոտնձգութիւններն պիտի յաղորդեն: Եւ զարմանալին այն է որ Պատրիարքարանը այս բոլոր բաները գիտնալէ յետոյ հարկ կը համարի վաւերացնել Արիստակէս վարդապետի պաշտօնն:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Ս. Պատրիարք Հօր հաւանութեամբ Աղգ. վարչութեան որոշմամբ Երուսաղեմ Պատրիարք Ամեն. Տ. Եսայի Սրբազան հետ ունենալով չորս եպիսկոպոսներ, են՝ Տ. Սիմօն եպիսկոպոս Սէֆէրեան, Մատթէոս եպիսկոպոս Իզմիրեան, Գրիգոր եպիսկոպոս Մինթանճեան, Տ. Ս. Թովմատեան եպիսկոպոս Սափրիչեան: Իրարբարանի գործակատար Ֆրէնկէս Արք. Բազամ էֆէնտի, երէկ ժամը հինգին ջոցներն ելաւորի պալատը գնաց:

Բարձրաստիճան պաշտօնակալ մը Սրբազնութիւնն ընդունելով փառանքեալ մ'առաջնորդեց, ուր պէտք թաղաքավարական պատիւներն ըրաւ:

Եսայի Սրբազան Օգոստ. Սուլթանեկայանալով, իւր խնարհ յարգաւատուցանելու, և Երուսաղեմի դառնակին վրայ, որ արդէն Աղգ. Պատրիարքն կայսերական պալատը դուստ է, Ն. Կ. Վեհափառութեան թիւթիւնը ինչքելու փափաք յայտնամբ մատուցանելով այս առթիւ ռաստուած աղերսագիր մը:

Քիչ մը վերջը երկրորդ սենեկապետ մը. Ալի պէյ Ն. Սրբազնութեան նախալի յայտնեց թէ վեհ. Սուլթան բարեւէ զինքը, գոհ է իւր այցելուի և թէ յառաջիկայ երկուշաբթի օր Տիս պիտի հաճի իւր ներկայութեանն դուսել զինքը:

Ս. Պատրիարքը շնորհակալութիւն ներկայ և գոհաբանական աղօթք մ'ը վասն անգին կենաց Օգոստ. Սուլթան կայսերական պալատէն մեկնեցաւ:

Եղեռնական յանցանք ամբաստանելիեցականները քաղաքային դատունաց առջև դատուելու խնդիրն ընկելու մար Եկեղեցական Համագումար ժողովուրդեալ Յանձնախումբը երեքշաբթի իւր առաջին նիստն ըրաւ և պաշտօնին նարկեց:

Լոնայայէն կը գրեն մեզ թէ այս մեռած է Անգլիացի երեւելի աղետաւոր մը, Լորտ Գոնկլիքոն, որուն երկրորդ հայուհի մ'էր, խաթուն անուամբ, դու Մոսկովի Յովհաննէսի: Կան տակաւ իրի մի քանի հարուստ Անգլիացիներու պող հայուհիներ:

Մանչեսթրէն եկած ազգային լուրն հացուցիչ չեն: Առաջնորդն հրաժարու և անցեալ կիրակի եկեղեցին փակեալ նացեր է: Մանչեսթրի պատուարժան գայինք մօտերս մի նոր առաջնորդ ընտրեն եղեր:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Վեհ. Սուլթանն Բ. կարգի Մէհապապտուանյան շնորհեց Անատուրի պիլի Ն. րազմական առեւելն անդամ Ձեքիզ Հալուս փաշային:

Եգիպտոսի Խոթիվին քոյրն՝ Յաթմանուխանսին չորեքշաբթի իրիկուն Ռեփիլ չի թաղապետական պարտեղին մէջ յանգեցած նուագահանդէսին մասնապատմ կողմէ զրկուած 200 տոմսակներն ամբաստան պէս ընդունել է:

Հաչիւ եղած է թէ երկրաշարժին հառաւ վուրայի և Ձէշմէի գաւառաց կործանեալ գիւղօրէից կրած նիւթ միւսը մերձաւորադոյն հաշուով 800 օսմ. ոսկւոյ կը հասնի:

Օսմ. ընդհ. պարտուց վարչական հրդէն մէջ Անգլիացի արժեւորաց ուրիակ Պ. Գայետարտ՝ նախընթաց օրը Դուռն երթալով՝ երկար տեսակցութիւն մ'ունեցաւ Սեփ. Եսայիքոս Բարձր. Սրբ. փաշայի հետ: Մոնթիթօր կը կարծէր նալ թէ այս տեսակցութեան նիւթը քանեան մանր պետութեանց և Յուստանի պարտաբաժիններուն խնդիրն էր:

Չմիւռնիայէն եկած վերջին տեղ

